145695 ـ پاک شدن عبای [چادر] زن اگر به نجاستی برخورد کند

سوال

زنان صحابیه از اینکه دامن لباسشان آلوده می‌شد به نزپ پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ شکایت کردند و پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ به آنان فرمود: «آنچه پس از آن می‌آید، آن را پاک می‌کند». ما اکنون در این زمان اگر در خیابان راه برویم و از روی رطوبتی که نجاست فاضلاب است عبور کنیم، آیا اگر به راه رفتن ادامه دهیم و روی آسفالت راه برویم یا سوار خودرو شویم، این کار عبا را پاک می‌کند؟ سوال من این است: چه چیزی عبا را پاک می‌کند: خاک یا صرفاً راه رفتن بر زمین خشک، یا چه چیز دیگری؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

این مسئله از مسائل اختلافی مشهور میان علماست، جمهور علما بر این نظرند که نجاست اگر بر روی لباس یا کفش باشد، جز با از بین بردن آن با آب، پاک نمی‌شود، و احناف بر این نظرند که هر زداینده‌ای که آن نجاست را از بین ببرد، در این مورد کفایت می‌کند، و شیخ الاسلام ابن تیمیه و گروهی از محققان از علمای معاصر ما نیز با آنان موافقند، و همین نظر صحیح است.

از ام ولدِ ابراهیم بن عبدالرحمن بن عوف روایت است که او از ام سلمه، همسر پیامبر صلی الله علیه وسلم، سوال کرد و گفت: من زنی هستم که دامنم را بلند می‌گیرم و در مکان آلوده راه می‌روم. ام سلمه گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «آنچه پس از آن می‌آید، آن را پاک می‌کند» به روایت ترمذی (۱۴۳) و ابوداود (۳۸۳) و ابن ماجه (۵۳۱) شیخ آلبانی این حدیث را در «صحیح الترمذی» صحیح دانسته است.

از ابی‌سعید خدری رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هرگاه یکی از شما به مسجد آمد، نگاه کند، پس اگر در کفش‌هایش آلودگی یا نجاستی دید، آن را پاک کند و با آن دو نماز بخواند» به روایت ابوداود (۶۵۰) و شیخ آلبانی در «صحیح أبی داود» آن را صحیح دانسته است.

بنابراین، در این دو حدیث پیامبر صلی الله علیه وسلم به از بین بردن نجاست با غیر آب امر کرده‌اند.

شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله می‌گوید:

«سنت نبوی در موارد معینی به پاک کردن با آب دستور داده است؛ مانند دستوری که به اسماء دادند مبنی بر اینکه [خون را] «بخراشد، سپس با ناخن جدا کند و سپس با آب بشوید». همچنین در مورد ظروف اهل کتاب (نه مجوس) فرمودند که «ابتدا آنها را به خوبی بشویید [تا اثر نجاست برود]، سپس با آب آبکشی کرده و پاک سازید». و نیز در حدیث آن بادیه‌نشین که در مسجد ادرار کرد، امر کردند که «بر روی ادرارش یک سطل آب بریزند». پس نتیجه می‌گیریم که ایشان تنها در شرایطی خاص به ازالهٔ نجاست با آب امر کرده‌اند، نه اینکه این یک دستور کلی برای همهٔ نجاسات باشد.

و در مواضعی اجازهٔ ازالهٔ آن با غیر آب را داده‌اند:

از جمله: استجمار با سنگ.

از جمله: سخن ایشان دربارهٔ کفش‌ها: «سپس آن دو را به خاک بمالد، زیرا خاک برای آن دو پاک‌کننده است» – به روایت ابوداود و تصحیح آلبانی.

از جمله: سخن ایشان دربارهٔ دامن لباس: «آنچه پس از آن می‌آید، آن را پاک می‌کند».

از جمله: «اینکه سگ‌ها در مسجد رسول الله صلی الله علیه وسلم رفت و آمد می‌کردند و ادرار می‌کردند، سپس آنان آنجا را نمی‌شستند» به روایت بخاری.

از جمله: سخن ایشان دربارهٔ گربه: «همانا آنان از موجوداتی هستند که پیرامون شما در رفت و آمدند» ـ به روایت ترمذی و ابوداود و نسائی و ابن ماجه با اسناد صحیح ـ با وجود اینکه گربه معمولاً موش می‌خورد و در آن زمان کانال آبی وجود نداشت که بر آن وارد شوند تا دهانشان را با آب پاک کنند، بلکه پاکی دهانشان همان آب دهانشان است.

از جمله: اینکه شرابی که خودبه‌خود [به سرکه] تبدیل شود، به اتفاق مسلمانان پاک می‌شود.

و چون چنین است: نظر راجح در این مسئله این است که نجاست هرگاه به هر وسیله‌ای زایل شود، حکمش نیز زایل می‌شود؛ زیرا حکم هرگاه به علتی ثابت شود، با زوال آن علت نیز زایل می‌شود، اما استفاده از خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها برای برطرف کردن نجاست جز در موارد ضروری، جایز نیست؛ چرا که چنین کاری ضایع کردنِ مال محسوب می‌شود، همان‌گونه که استنجا کردن با آنها نیز جایز نیست.

و کسانی که گفتند: «جز با آب زایل نمی‌شود» برخی از آنان گفتند: «این امری تعبدی است»، در حالی که چنین نیست، زیرا صاحب شرع در موارد معینی به آب امر کرده است چون آب برای آن کار متعین بوده است، زیرا از بین بردن نجاست با نوشیدنی‌هایی که مسلمانان از آن بهره می‌برند، تباه کردن آنهاست. همچنین برطرف کردن این نجاسات از چیزهایی مانند لباس، ظرف و زمین با مواد جامد، ممکن نبود. روشن است که اگر آنان موادی چون گلاب و سرکه می‌داشتند، به هدر دادن

آن امر نمی‌شدند؛ پس تکلیف در زمانی که چنین چیزهایی را نداشتند، روشن‌تر است.

و برخی از آنان گفتند: «آب لطافتی دارد که دیگر مایعات ندارند، پس غیر آن را نمی‌توان به آن ملحق کرد»، در حالی که چنین نیست، بلکه سرکه و گلاب و غیر آن، نجاست موجود در ظروف را مانند آب و حتی بهتر از آن از بین می‌برند».

مجموع الفتاوی (۲۱/۴۷۴ – ۴۷۶).

از آنچه گذشت روشن شد زنی که دامن لباسش به نجاستی آلوده می‌شود، اگر پس از آن از روی زمین یا آسفالت یا خیابان یا موزاییک عبور کند و عین آن نجاست به طوری که اثری از آن باقی نماند زایل شود، لباسش به همین وسیله پاک می‌شود و برای پاک کردن آن نجاست، حتماً نباید از آب استفاده کرد.

والله اعلم.